

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 165. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992359250336/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Lære almindelig anerkendt i Tyskland; Kants og Fichtes Pligt-lære, Schillers Pathos forkyndte jo netop den Aandens Suverænitæt, som hun hele sit Liv igennem havde troet paa. Disse store Tænkere beviste den jo, denne begejstrede Digter godtgjorde jo i ethvert af sine Digte Aandens Uafhængighed af Sanserverdenen, dens Evne til at hæve sig over den, beherske den, omforme den. Hvor talte disse Mænd ud af hendes Hjerter! Og i sin Beundring for disse Lærdomme, for Tysklands højstømte, aandsløftede Væsen var det, at hun gav sig til at skrive sin Bog *De l'Allemagne*, som Tacitus i sin Tid havde skrevet sin Bog *De Germania*, for at vise sine Landsmænd et stort Eksempel paa sædelig Renhed og aandelig Friskhed.

Hun havde altid anset Begejstringen for den frelsende Magt. Hun havde i *Corinna* sagt, at hun kun kendte to virkelig adskilte Klasser af Mennesker, den, som formaar at sværme for Noget, og den, som ringeagter Sværmere. Det har forekommet hende, som havde hun i Datidens Tyskland fundet selve Sværmeriets Fædreland, det Land hvor det var Religion og hvor det fremfor noget andet Sted paa Jorden blev holdt i Ære. Derfor ender hun ogsaa sit Værk med et Afsnit om Entusiasmen. Men denne Tro paa Begejstringen, paa Indbildningskraften og rent aandelige Magters Virke-Evne ledede hende til mange overilede og indskrænkede Domme. I sin Glæde over den filosofiske Idealisme i Tyskland behandler hun den empiriske Naturvidenskab med den mest naive Overlegenhed: Den fører, mener hun, til Intet uden til en mekanisk Opdyngen af Kendsgerninger. Naturfilosofien derimod, der har gjort den Opdagelse, at Menneske-aanden kan udlede alle Videnskaber af sig selv ved Fornufts-lutninger, som med andre Ord anser Allet for dannet efter den menneskelige Aand som Forbillede, synes hende salomonisk Visdom. «Det er en skøn Anskuelse, siger hun, der stræber at finde Ligheden mellem den menneskelige Aands Love og Naturens Love og der betragter den legemlige Verden som et Billede paa den aandelige.» I sin Glæde over denne Læres Skønhed har hun manglet Blik for hvor usand den var og hvor ufrugtbar den snart vilde vise sig at være. Hun roser Franz Baader og Steffens paa de største engelske Naturforskeres Bekostning. Hun har efter sine romantiske Venners Mønster et venligt Ord tilovers for synske Tilstande og Stjernetyderiet, kort sagt for enhver Fore-

teelse, der taler til Fordel for Læren om Aandens overgribende Magt.

Allerede mange Aar før havde et imod hende rettet fransk Flyveskrift havt Titlen *L'Antiromantique*. Nu var det romantiske Hang blevet stærkere og stærkere udpræget hos hende. Spiritualismen som saadan syntes hende det Gode, det Skønne, det Sande i Kunsten som i Filosofien. Deri ligger det, at hun paa en Gaang er altfor overbærende mod den fremstræbende romantiske Skoles Misfostre, særlig hendes Omgangsven Zacharias Werners Dramer, og altfor vildfarende overfor Goethe, hvis Storhed snarere foruroliger end henrykker hende, og hvem hun snart undskylder snart anfører med den Tilføjelse, at hun ikke vil forsvare Aanden i hans Værker. Hun indleder sin Prosa-Oversættelse af *Bruden fra Korinth* med de Ord: «Jeg vil visselig paa ingen Maade forsvare hverken Øjemedet med dette Digt eller Digtet selv, men det synes mig, at man ikke kan andet end føle sig slaaet af dets fantastiske Kraft,» og hun slutter sin iøvrigt vellykkede Redegørelse for *Faust's* første Del med disse Ord: «Dramaet *Faust* er visselig ikke noget Mønster. Hvad enten man betragter det som Frembringelse af et digterisk Raseri eller af en forstandsdyrkende Livstræthed, *saa er det at ønske, at slige Frembringelser ikke gentager sig*» og hun tilføjer kun som Modvægt en Bemærkning om Goethes Geni og Digtets Tankerigdom. Saa uimodstaaeligt ledes selv en Aand som hendes af Tidsstrømningen i hendes Fædreland og det religiøse Tilbageslag, den førte med sig. Kun for det Virkelighedsfjerne i Tysklands Aandsliv havde hun Blik og Medfølelse, den tyske Forguden af Verdensaltet hverken følte eller forstod hun; den ængstede hende, og den kække Opdageraand, som havde vovet Springet ned i saa mange Dybder, trak sig stejlede og sky tilbage fra den.

Og dog laa her Nøglen til den hele nyere Udvikling i Tyskland. Spinozas Filosofi havde uden at Samtiden forstod det ligget bagved Lessings hele glimrende Fejde mod Kirkelæren; men umiddelbart efter hans Død havde Læseverdenen en dobbelt Overraskelse: af Striden mellem Mendelssohn og Jacobi frengik det Forfærdelige, at Lessing havde levet og var død som Spinozist, og samtidigt viste det sig, at selv Jacobi var af den Mening, at al gennemført Filosofi nødvendigvis maatte føre til Spinozisme og Panteisme. Han søgte at redde sig selv derfra ved at anvise Erkendelsen en anden Vej end Bevisførelsen, nemlig den umiddel-